

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۶ / شماره ۲ (پیاپی ۶۲) / تابستان ۱۴۰۶
صفحه ۱۰۵ تا ۱۲۳

سواد مالی، الگوهای رفتار پولی در چهارچوب مفاهیم مالی‌درمانی

محبوبه بهفر

دانشجوی دکتری مالی - بیمه، گروه مدیریت مالی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Behroo3001@yahoo.com

محمدحامد خانمحمدی

دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند، دماوند، ایران (نویسنده مسئول)
Dr.khanmohammadi@yahoo.com

حمیدرضا کردلویی

دانشیار، گروه مدیریت مالی، دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران
Hamidreza.Kordlouie@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۳

چکیده

مشخصه‌های روانی افراد دارای تأثیرات قابل توجهی بر رفتارهای اقتصادی آن‌هاست. نگرش نسبت به پول، باورهای اقتصادی فردی، تعصبات و ادراکات، محرک بسیاری از تصمیم‌گیری‌های مالی افراد است، در نتیجه افراد تصمیماتی می‌گیرند که در تضاد با خواسته‌ها و اهداف مالی‌شان می‌باشد. هنگامی که افراد در نگرش‌های رفتاری افسارگسیخته و مزمین درگیر می‌شوند ممکن است مبتلا به الگوهای رفتار پولی باشند که موجب اضطراب، تنش‌های شدید و مشکل در زمینه‌های اصلی زندگی‌شان شود. این الگوها از جمله آسیب‌های روانشناختی مالی هستند که کیفیت زندگی و رفاه مالی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند و شامل چهار عامل اصلی "اجتناب از پول"، "پرستش پول"، "لیاقت داشتن پول" و "نگهبان پول" می‌شوند. سواد مالی افرادی از متغیرهایی است که بنظر می‌رسد روی بوجود آمدن این الگوهای رفتاری تأثیر بگذارد. در این پژوهش یک مدل مفهومی از موارد تأثیرگذار بر آسیب‌های روانشناختی ارائه گردیده است که رابطه میان سواد مالی با الگوهای رفتار پولی و زیرمؤلفه‌هایش را نشان می‌دهد. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان و اساتید دانشگاه‌ها با سطح سواد مالی متفاوت می‌باشد که نمونه‌ای شامل ۳۸۵ نفر از میان دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های مختلف در سال ۱۴۰۰ جهت بررسی انتخاب شد. ابزار مورد استفاده پژوهش پرسشنامه می‌باشد و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart-PLS به آزمون مدل پرداخته شد. پایایی، همگرا و واگرا متغیرهای پژوهش مورد تأیید قرار گرفت و در نهایت با مشاهده اعداد ضرایب استاندارد و معناداری روابط، اثر منفی و معنادار فرضیه‌های اصلی و فرعی پژوهش برداشت شد. همچنین مقادیر شاخص‌های برازندگی نشان داد مدل از برازش مناسب برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: سواد مالی، الگوهای رفتار پولی، مالی‌درمانی.

۱- مقدمه

روانشناسان نخستین افرادی بودند که دریافته‌اند روش‌های سنتی درمان در بسیاری از موارد در حل مسائل روانی مددجویان ناکارآمد است. آنان دریافته‌اند ریشه‌ی بسیاری از مسائل روانی افراد، مانند استرس، اضطراب، و مسائل خانوادگی، تنها با توصیه‌های روان‌شناسی قابل رفع نیست، و رفع مسائل مالی و تغییر در نحوه‌ی نگرش افراد به مسائل مالی در درمان بسیاری از مسائل روانی آنان ضروری به نظر می‌رسد. علی‌رغم آگاهی آنان از این موضوع، وارد شدن به حوزه‌ی مالی برای روان‌شناسان دشوار به نظر می‌رسید. زیرا پیچیدگی‌های مسائل مالی و ارائه راه‌حل‌های مالی برای آنان ممکن نبود. همچنین در دانشگاه برای رشته‌های روان‌شناسی، روان‌پزشکی، و سلامت اجتماعی تقریباً هیچ واحد آموزشی درباره‌ی مسائل مالی وجود ندارد. (فورد و همکاران^۱، ۲۰۱۱)

اقتصاد رفتاری و روانشناسی سرمایه‌گذاری، بیانگر این واقعیت است که نگرش افراد می‌تواند اثربخشی برنامه‌های مالی را بهبود بخشد. افراد هنگامی که درک کنند نگرش‌های خاص مالی آنها باعث بهبود سلامت روانی خواهد شد، به برنامه‌ریزی مالی خود بیشتر علاقه نشان خواهند داد. افراد ممکن است زمانی که با گزینه‌های مختلف تصمیم‌گیری مواجه هستند، مطابق نظریه‌های عقلانیت اقتصادی عمل کنند و این امر بدون داشتن نگرش مالی صحیح ممکن است منجر به تصمیم‌گیری بهینه مالی نشود. (انجمن روانشناسی آمریکا^۲، ۲۰۱۳) در این راستا مالی‌درمانی^۳ پنجره ورود مسائل مالی به عرصه‌ی حل مسائل روان‌شناختی جامعه است. (راس و کامبس^۴، ۲۰۱۸) اهمیت مقوله الگوهای رفتار پولی^۵ و عدم توجه به این مسأله در ایران، پژوهش حاضر را بر آن داشته است که به شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر آسیب‌های روان‌شناختی مالی بپردازد. این پژوهش تلاش دارد با بیان ارتباط میان الگوهای رفتار پولی و سواد مالی افراد به این موضوع بپردازد که آیا با بهبود میزان سواد مالی، می‌توان میزان تأثیرگذاری الگوهای پولی را کاهش داد، که در مطالعات داخلی تاکنون به ارتباط میان عوامل اثرگذار آسیب‌های روان‌شناختی مالی و مسائل مالی پرداخته نشده است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

"مالی‌درمانی" اصطلاحی نسبتاً جدید در ادبیات مالی است و پنجره ورود ابزارهای مالی به عرصه‌ی حل مسائل روان‌شناختی جامعه است. تحقیقات انجام شده گویای رابطه‌ی عمیق بین بسیاری از مسائل روان‌شناسی افراد با مسائل مالی آنان است. تحقیقات در حوزه‌های اختلالات روان‌شناسی مانند: انواع استرس‌ها، بی‌ثباتی‌های زناشویی، اختلافات خانوادگی، عوامل استرس‌زا در جوانان، پریشانی عاطفی، اختلالات عاطفی، افسردگی، میزان دعوا و درگیری در جامعه و خانواده، اختلال در فرزندپروری، و حتی مسائل تحصیلی و ارتباطی دانشجویان، همگی بر نقش برجسته‌ی مسائل مالی در بروز اختلالات روانی نزد تعداد زیادی از افراد تأکید دارند. صاحب‌نظران مالی‌درمانی،

¹ Ford et al

² APA (American Psychiatric Association)

³ Financial Therapy

⁴ Ross & Coombs

⁵ Money scripts

درمان بعضی از مهم‌ترین مسائل و مشکلات روان‌شناسی افراد را در توجه و طرز فکر آنان نسبت به مسائل مالی می‌داند و معتقدند در بسیاری از موارد توانمندسازی مددجویان از راه ارائه راه‌حل‌های مالی می‌تواند بسیاری از مسائل روانی آنان را درمان کند. علاوه بر این، نگرش درست به مسائل مالی نیز می‌تواند در کمک به بهبود سلامت روانی افراد بسیار مؤثر باشد. نکته‌ی مهمی که باید در نظر داشت این است که رویکرد مالی‌درمانی، به معنی تأمین مالی و کمک مالی به رفع نیازهای مالی افراد نیست. بلکه مالی‌درمانی به معنی توانمندسازی افراد به کمک مشاوره‌های مالی و تلفیق آن با حوزه‌ی انگیزشی روان‌شناسانه، به صورتی که افراد بتوانند بر مسائل مالی فائق آیند است. به طوری که از بروز این مسائل به عنوان زمینه‌ساز دیگر مسائل روحی و روانی جلوگیری شود (آرچولتا و همکاران^۱، ۲۰۱۲).

مطالعه و پژوهش در حوزه‌ی مالی‌درمانی به سرعت در حال افزایش است. همه این مطالعات و پژوهش‌ها بر اهمیت این شاخه‌ی جدید مالی تأکید دارند. در این رشته‌ی نوظهور، چند نظریه‌ی قابل استناد نیز برای معرفی چارچوب‌های کلی این حوزه در حال تدوین است. البته این تلاش‌های ارزشمند هنوز به نتیجه‌ی قابل ارائه‌ای منجر نشده است. درمانگران مالی همچنان از تلفیق نظریه‌های مالی‌درمانی و فنون تجربی استفاده می‌کنند. با توجه به پژوهش‌هایی که درباره‌ی مسائل مالی و سلامت روانی جامعه انجام شده است، لزوم پیاده‌سازی هر چه بیشتر روش‌های مالی‌درمانی در حوزه‌هایی که با مسائل سلامت اجتماعی در ارتباط هستند به اثبات رسیده است (رهنمای‌رودپشتی و همکاران، ۱۴۰۰). در این راستا "انجمن مالی‌درمانی"^۲ در سال ۲۰۰۹ تشکیل شد تا زمینه را برای متخصصان بهداشت روان و محققان فراهم آورد تا نظرات خود را در مورد مالی‌درمانی به اشتراک بگذارند (بریت و همکاران^۳، ۲۰۱۵).

از زمان ظهور مباحث مالی‌درمانی تحقیقات بسیاری درباره‌ی روش و رویکردهای ورود مسائل مالی به روان‌شناسی مطرح شده است. ولی اغلب این رویکردها از جانب متخصصان حوزه‌ی درمان و روان‌شناسان صورت گرفته است. از این رو، به نظر می‌رسد واگذاری توسعه‌ی رشته‌ی مالی‌درمانی تنها به دست‌ان روان‌پزشکان و روان‌شناسان، این رشته را از مهارت‌ها و فنون مالی محروم می‌کند. از این رو، این نکته را باید به متخصصان مالی یادآور شد که درست است که ورود به حوزه‌های جدید با عدم قطعیت‌های بسیاری روبه‌رو است، و بررسی و پژوهش درباره‌ی نحوه‌ی ورود مباحث مالی به روان‌شناسی نیازمند تحقیقات گسترده‌ی مالی، همانند حوزه‌ی درمان است؛ ولی تلاش در این حوزه‌ی نوظهور بی‌تردید دستاوردهای پرثمری به همراه خواهد داشت. زیرا به دلیل نیاز واقعی احساس شده در روان‌شناسی به مباحث مالی نتایج تحقیقات و نظریه‌پردازی‌ها به سرعت وارد فاز عملی شده‌اند، و چارچوب تدوین شده در صورت تأیید نهایی به صورت چارچوب موردنیاز برای این رشته در سطح بین‌المللی منتشر خواهد شد. (کریمی‌پور و رادبن، ۱۳۹۷)

¹ Archuleta et al

² Financial Therapy Association (FTA)

³ Britt et al

سواد مالی

سواد مالی را در اختیار داشتن دانش و درک از مسائل مالی تعریف نموده‌اند که عمدتاً در ارتباط با مسائل مالی شخصی استفاده می‌شود (آرچولتا و همکاران^۱، ۲۰۱۳). سواد مالی اغلب مستلزم دانش درباره درستی تصمیم‌گیری‌های مربوط به امور مالی شخصی ویژه‌ای مانند املاک و مستغلات، بیمه، سرمایه‌گذاری، صرفه‌جویی، برنامه‌ریزی مالیاتی و بازنشستگی می‌باشد. برخی صاحب‌نظران آن را شامل دانش مرکبی از مفاهیم مالی مانند برنامه‌ریزی مالی، مکانیزم‌های استفاده از کارت‌های اعتباری، روش صرفه‌جویی سودمند، حقوق مصرف‌کننده، ارزش زمانی پول، و غیره دانسته‌اند (ویت و همکاران^۲، ۲۰۰۰).

سواد مالی اولین بار در سال ۱۹۹۷ در ایالات متحده و طی مراسم افتتاحیه ائتلاف عزم برای سواد مالی فردی^۳ مطرح شد. این ائتلاف در گزارش خود درباره مطالعه‌ای که برای سنجش میزان سواد مالی دانشجویان دبیرستان انجام داده بود، سواد مالی را توانایی یک فرد در استفاده از دانش و مهارتش برای مدیریت اثربخش منابع مالی خود به منظور امنیت مالی در طول عمر تعریف کرد. هر چند در میان محافل دانشگاهی، سواد مالی معانی متعدد یافته است و از آن برای ارجاع به دانش درباره محصولات مالی (برای مثال، اوراق سهام در برابر اوراق قرضه، تفاوت میان اوراق رهنی با نرخ ثابت و نرخ شناور، و غیره)، دانش درباره مفاهیم مالی (تورم، بهره مرکب، تنوع، امتیازهای اعتباری و غیره)، داشتن مهارت‌های ریاضی یا عددی لازم برای تصمیم‌گیری مالی مؤثر و درگیر بودن در فعالیت‌های معینی مانند برنامه‌ریزی مالی استفاده می‌شود (جامپ استارت کوالیشن^۴، ۲۰۰۷).

الگوهای رفتار پولی

در حوزه روانشناسی، الگو نگرشی است که فرد نسبت به موضوعی دارد و در نهایت در رفتارهای خاصی بروز می‌یابد. الگوهای رفتار پولی دیدگاه‌هایی است که فرد نسبت به مسائل مالی دارد و پایه فرضیات و اعتقادات اساسی در مورد پول است (کنل و همکاران^۵، ۲۰۱۵). این اعتقادات معمولاً به طور کامل درست نیستند، در دوران کودکی شکل می‌گیرند، به طور ناخودآگاه در بزرگسالی دنبال می‌شوند و از نسلی به نسل دیگر در خانواده‌ها و فرهنگ‌ها منتقل می‌شوند و رفتارهای مالی را شکل می‌دهند (کلونتز و همکاران^۶، ۲۰۰۸). داشتن الگوهای رفتار مالی نه تنها منجر به کمبود پول و سطح درآمدهای دریافتی افراد می‌شود، بلکه تهدیدکننده‌ی سلامت روان افراد نیز می‌باشد (کلونتز و همکاران، ۲۰۱۴). هنگامی که این الگوها به درستی شناسایی و درمان نشوند باعث رفتارهایی می‌شوند که توانایی افراد برای رسیدن به اهداف را کاهش می‌دهند. این الگوها منجر به استرس‌های قابل توجه، اضطراب، پریشانی‌های عاطفی، مشکلات بالینی، اختلال شدید در عملکرد اجتماعی و شغلی، عدم توانایی در بهره‌مندی مناسب از منابع مالی و آسیب‌پذیری در حوزه‌های اصلی زندگی فردی می‌شوند و سلامت عمومی را تهدید می‌کند

¹ Archuleta et al.

² Vitt et al

³ Jumpstart Coalition for Personal Financial Literacy

⁴ Jumpstart coalition

⁵ Canale et al.

⁶ Klontz et al.

(کلونتز و همکاران، ۲۰۱۵). البته پیوسته بودن و تقریباً دائمی بودن این الگوهای رفتاری حائز اهمیت است (آسبدو و ویلمارت^۱، ۲۰۱۷).

شناسایی الگوهای پول ناسالم، مخرب و غیرقابل انعطاف می‌تواند یک کار مهم در فرآیند مالی درمانی باشد و ممکن است از طریق مداخلات اجتماعی روانشناختی و مشاوره مالی برطرف شود (کلونتز و کلونتز^۲، ۲۰۰۹). کلونتز و همکاران پرسشنامه‌ای را با عنوان "پرسشنامه الگوهای رفتار پولی کلونتز"^۳ برای سنجش میزان این الگوها طراحی کرده‌اند. به گفته بردلی کلونتز^۴ در کتاب "ذهن فرای پول"^۵ شایع‌ترین نشانه‌ها و الگوهای ذهنی پول شامل موارد زیر هستند:

اجتناب از پول: افرادی که دارای این الگو هستند هنگام ارتباط با مسائل مالی، دچار ترس و استرس می‌شوند، نسبت به پول احساس منفی دارند، ثروت‌مندان را حریص میدانند، معتقدند که پول تخریب‌کننده است و بهتر است پول کمتری داشته باشند. آنها به جای مواجهه با مسائل و مشکلات مالی، از آنها فرار می‌کنند. آنها ممکن است از هزینه‌های لازم از قبیل هزینه‌های پزشکی بپرهیزند. این افراد معمولاً از اعتماد به نفس پایین برخوردارند و رضایت مالی و شخصی کمتری دارند. همچنین کم‌کردن هزینه‌های زندگی این اشخاص معمولاً به اضطراب شدید و افسردگی منجر می‌شود.

پرستش پول: برخی از مردم تصور می‌کنند که اگر پول بیشتری داشته باشند شادتر خواهند بود. اگر چه این موضوع ممکن است تا حدودی درست باشد، ولی پرستشگر پول اعتقاد دارد که نیازهای هرگز برآورده نمی‌شوند، یعنی همیشه پول بیشتری باید کسب کند تا خوشحال‌تر باشد. آنها معتقدند که باید زمان زیادی برای کسب درآمد کار کنند. این الگو نتیجه تفکر افرادی است که فکر می‌کنند خوشبختی و سعادت را می‌توان خرید. این الگو می‌تواند منجر به رفتارها و اختلالاتی نظیر اعتیاد به خرید بیش از حد، ذخیره وسواس‌گونه پول و اموال، و اعتیاد به کار شود.

پول و موقعیت اجتماعی:^۶ افرادی که دارای این الگو هستند معتقدند ارزش هر شخص به اندازه ثروت اوست و شخصیت هر کس را با طبقه اجتماعی و اقتصادی‌اش مرتبط می‌دانند. این اشخاص علاقمند به نشان دادن ثروت خود به دیگران هستند. طبق تحقیقات اشخاصی که در طبقات اقتصادی ضعیف‌تر بزرگ می‌شوند، به احتمال زیاد دارای این الگو هستند. این اشخاص معمولاً کمتر خوشحال می‌شوند، میزان رضایت از زندگی آنها پایین‌تر است، همچنین تمایل دارند به اطرافیان خود در مورد وضعیت مالی‌شان دروغ بگویند.

¹ Asebedo and Wilmarth

² Klontz and Klontz

³ Klontz Money Scripts Inventory (KMSI)

⁴ Bradley T. Klontz

⁵ Mind over money

⁶ Money Avoidance

⁷ Money Worship

⁸ Money Status

نگهبان پول^۱: اگر چه نگرهبانی و دقت در امور مالی از ویژگی‌های مثبت تلقی می‌شود، اما افراد دارای این الگو، درگیر پول خود می‌شوند و در خدمت آن قرار می‌گیرند. آنها نسبت به نزدیکان خود بی‌اعتماد هستند، ترجیح می‌دهند از کارت بانکی استفاده نکنند و پول نقد مبادله کنند. این اشخاص معمولاً درآمد و ثروت بیشتری دارند. هر چند از اضطراب و مشکلات روانشناسی رنج می‌برند (لاوسون و همکاران^۲، ۲۰۱۵).

این بخش با مروری بر تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور در رابطه با موضوع پژوهش به بررسی آن می‌پردازد.

جائی و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان "بررسی اضطراب مالی با تمرکز روی روابط بین دانش مالی و خودکارآمدی مالی"، بررسی کردند که آیا ارتباطی بین دانش مالی و اضطراب مالی با در نظر گرفتن خودکارآمدی مالی بعنوان یک متغیر تعدیلگر وجود دارد یا خیر. بررسی‌ها نشان داد افرادی که دانش مالی بالاتری داشتند سطح پایین‌تری از اضطراب مالی داشتند و همچنین رابطه بین دانش مالی و اضطراب مالی با در نظر گرفتن متغیر تعدیلگر خودکارآمدی مالی معنادار است. بانديا و دی^۳ (۲۰۲۲) در پژوهش خود به بررسی اثر دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی روی سواد مالی در کشور هند پرداختند. پژوهش آنها اثر مثبت دانش مالی و نگرش مالی را بر سطح سواد مالی شناسایی کرد. اما رفتار مالی بر سواد مالی تأثیر معناداری ندارد. بنابراین دانش مالی و نگرش مالی شاخص‌های مهم سواد مالی هستند و دانش مالی به طور مثبت با رفتار مالی و نگرش مالی مرتبط است. اما نگرش مالی و رفتار مالی با یکدیگر رابطه منفی دارند.

ساگیانتو و همکاران (۲۰۱۹) رابطه بین سواد مالی و نگرش مالی را بر رفتار مالی کارآفرینان جوان بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که سواد مالی بر رفتار مالی کارآفرینان تأثیری ندارد ولی نگرش مالی آنان بر رفتار مالی‌شان تأثیرگذار است. واگنر و والسداد^۴ (۲۰۱۸) بررسی کردند که آیا آموزش مالی بر رفتارهای مالی کوتاه‌مدت مانند هزینه‌های بهره اضافه ناشی از عدم پرداخت بدهی کارت اعتباری در آن ماه و رفتارهای بلندمدت از قبیل زمان بازنشستگی افراد تأثیر می‌گذارد. نتایج این پژوهش نشان داد آموزش مالی کمترین تأثیر را بر رفتارهای کوتاه مدت بدلیل اینکه برنامه‌های کوتاه مدت از مدتی قبل برنامه‌ریزی شده‌اند و رفتار افراد به سرعت تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد داشته است، ولی بر رفتارهای بلندمدت بدلیل زمان بیشتر برای توسعه رفتار انسانی تأثیر بسیار مهمتری می‌گذارد.

محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان "تعیین سطح سواد مالی و رابطه‌ی آن با رفتار مالی و نگرش مالی" به بررسی رابطه بین این متغیرها پرداختند. همچنین تأثیر متغیرهای جمعیت شناسی از قبیل وضعیت تأهل، سطح درآمد، سطح تحصیلات و ... بر سواد مالی دانشجویان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که هر یک از متغیرهای جمعیت‌شناختی بر رابطه بین سواد مالی و رفتار و نگرش مالی تأثیر می‌گذارد، و به عنوان متغیرهای تعدیلگر دانش و نگرش مالی افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. هراتیان (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "

¹ Money Vigilance

² Lawson et al.

³ Banthia & Dey

⁴ Wagner & Walstad

تعیین اثر دانش، نگرش، و رفتار مالی بر سطح سواد مالی دانشجویان^۱ با بررسی ۴۱۵ نفر از دانشجویان با استفاده از پرسشنامه نشان داد که ابعاد سواد مالی شامل دانش، نگرش، تمایل و رفتار افراد اثر مستقیمی بر تصمیم‌گیری، مهارت و توانمندی مالی افراد دارند. همچنین اطلاعات مالی دانشجویان در دانشگاه می‌تواند عملکرد دانشگاهی و در نهایت، کاری آنها را تحت‌تأثیر قرار دهد، که لازمه آن مصرف‌کنندگان آگاه است تا تصمیمات آگاهانه اتخاذ کنند. کاظم پور و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان "ارائه الگوی آموزش سواد مالی در ایران با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد" با تکنیک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته در میان متخصصین و اساتید حسابداری و مالی و با رویکرد زمینه‌ای در روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد به ارائه الگوی آموزشی سواد مالی در ایران پرداختند. در نتیجه سه مقوله اصلی آموزش شامل سرفصل‌های کلی "مدیریت درآمد و پس‌انداز"، "مدیریت مخارج" و "مدیریت ریسک" جهت تدوین و اجرای برنامه آموزش سواد مالی در ایران استخراج گردید.

فرضیه‌های پژوهش

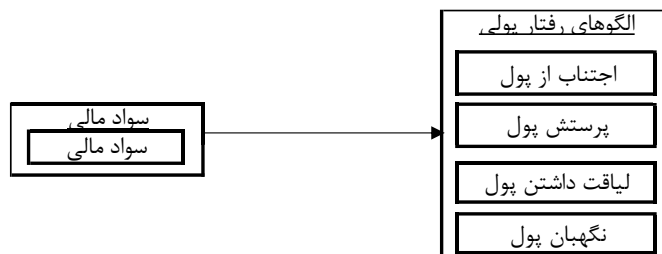
در کشورهای توسعه یافته پژوهش‌های بسیاری در زمینه نگرش‌ها و الگوهای پولی صورت گرفته و در صدر موضوعات برای ارتقای سطح زندگی مالی و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی قرار گرفته است (کلونتر و همکاران، ۲۰۱۲). صاحب‌نظران مالی‌درمانی، درمان بعضی از مهم‌ترین مسائل و مشکلات روان‌شناسی افراد را در توجه و طرز فکر آنان نسبت به مسائل مالی می‌داند و معتقدند در بسیاری از موارد توانمندسازی مددجویان از راه ارائه راه‌حل‌های مالی می‌تواند بسیاری از مسائل روانی آنان را درمان کند (فارق و درونسکی^۱، ۲۰۱۲). پس شناخت و بالا بردن سطح اطلاعات مالی افراد ممکن است در بهبود سلامت روانی افراد کمک‌کننده باشد. بر این اساس یک فرضیه اصلی و چهار فرضیه فرعی جهت بررسی بصورت زیر تدوین می‌گردد:

فرضیه اصلی: سواد مالی بالاتر، الگوهای رفتار پولی را بهبود خواهد داد.

فرضیه‌های فرعی:

۱. سواد مالی بالاتر، الگوی اجتناب از پول را بهبود خواهد داد.
  ۲. سواد مالی بالاتر، الگوی پرستش پول را بهبود خواهد داد.
  ۳. سواد مالی بالاتر، الگوی لیاقت داشتن پول را بهبود خواهد داد.
  ۴. سواد مالی بالاتر، الگوی نگهداری پول را بهبود خواهد داد.
- بنابراین مدل مفهومی تحقیق حاضر مطابق با شکل ۱ تدوین گردیده است.

^۱ Faregh and Dervensky

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی است و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی به شمار می‌رود. برای تدوین ادبیات نظری و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای و جامعه آماری پژوهش شامل کلیه افراد جامعه با سطح سواد مالی متفاوت می‌باشد که نمونه‌ای شامل ۳۸۵ نفر از میان دانشجویان و اساتید دانشگاههای مختلف بصورت میدانی در سال ۱۴۰۰ جهت بررسی انتخاب شد. با توجه به نامحدود بودن جامعه آماری از فرمول کوکران^۱ جهت تعیین حجم نمونه استفاده شد.

در این پژوهش "سواد مالی" متغیر مستقل است که جهت سنجش آن از پرسشنامه استاندارد یعقوب نژاد و همکاران (۱۳۹۰) متشکل از ۲۵ گویه استفاده شد، مباحثی که این پرسشنامه آنها را در بر می‌گیرد شامل چهار حوزه اصلی مباحث مالی شخصی، یعنی کسب درآمد، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، خرج و استقراض و در نهایت بیمه و بازنشستگی می‌باشند.

متغیر وابسته پژوهش "الگوهای رفتار پولی" است که جهت ارزیابی آن از پرسشنامه کلونتز و همکاران^۲ (۲۰۱۱) استفاده شد. این پرسشنامه چهار دیدگاه را با ۵۱ سؤال شامل اجتناب از پول (۱۵ سؤال)، پرستش پول (۱۱ سؤال)، لیاقت داشتن پول (۱۳ سؤال) و نگهبان پول (۱۲ سؤال) شناسایی کردند. این پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت پنج‌نمره‌ای از نمره ۱ (کاملاً مخالف) تا ۵ (کاملاً موافق) سنجیده می‌شود. به سؤالات پرسشنامه ۴۰۵ نفر پاسخ دادند که ۲۰ عدد از آنها حذف شد، بدلیل اینکه: (۱) زمان پاسخگویی به آنها کوتاه بود (حداقل زمان پاسخگویی به سؤالات ۲۵ تا ۳۰ دقیقه برآورد شده بود). (۲) به تمام سؤالات پاسخ یکسانی داده شده بود. در نهایت ۳۸۵ پرسشنامه جهت بررسی باقی ماند.

از آنجایی که در مدلسازی معادلات ساختاری، مدل از دو بخش بیرونی و درونی تشکیل شده است، ابتدا در مدل بیرونی یا مدل اندازه‌گیری همگن بودن گویه‌های انعکاسی هر مؤلفه، پایایی و روایی سازه (همگرا و واگرا) و نیز کیفیت مدل مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در نهایت با استفاده از معیارهای آزمون معناداری ضرایب مسیر، به بررسی مدل درونی پژوهشی پرداخته می‌شود (هنسلر و همکاران^۳، ۲۰۱۳).

¹ Cochran

² Klontz et al

³ Henseler et al.

در ابتدا مدل با استفاده از نرم‌افزار Smart-PLS اجرا شد، بارهای عاملی سؤالات پژوهش اندازه‌گیری شد و ۶ سؤال که بار عاملی کمتر از ۰.۵۰ داشتند به ترتیب از مدل حذف گردیدند (تنهاوس و همکاران^۱، ۲۰۰۵). همانطور که در جدول ۲ نشان داده شده سؤالات باقیمانده دارای بار عاملی بالاتر از ۰.۵ می‌باشند. همچنین بررسی ضرایب معنی‌داری سؤالات (جدول ۲) نشان می‌دهد که ضرایب تی سؤالات باقیمانده در بازه (+۱/۹۶ و -۱/۹۶) نبوده که حاکی از تأیید معناداری سؤالات می‌باشد. به منظور سنجش پایایی^۲ متغیرها، آلفای کرونباخ^۳ اندازه‌گیری شد. پایایی کل پرسشنامه ۰/۹۲۳ بدست آمد و آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از عامل‌ها در جدول ۲ مشاهده می‌شود. از آنجا که آلفای کرونباخ برای همه عامل‌ها و کل پرسشنامه بیشتر از ۰.۷ بدست آمده است، می‌توان گفت پرسشنامه پایایی مناسبی دارد.

جدول ۱- پایایی سؤالات پرسشنامه

AVE	CR	Alpha	T-value	بار عاملی	آیتم‌های باقیمانده	متغیرهای مرتبه اول انعکاسی
0/547	0/828	0/826	10/400	0/559	Avoid1	اجتناب از پول
			11/757	0/536	Avoid2	
			13/275	0/600	Avoid3	
			10/195	0/535	Avoid4	
			8/359	0/530	Avoid5	
			11/261	0/597	Avoid6	
			10/195	0/524	Avoid7	
			11/602	0/572	Avoid8	
			14/468	0/671	Avoid9	
			12/492	0/625	Avoid10	
			11/065	0/578	Avoid11	
			11/189	0/616	Avoid12	
			12/887	0/575	Avoid14	
			0/500	0/795	0/804	
10/959	0/632	worsh2				
14/682	0/667	worsh4				

¹ Tenenhaus et al.

² Reliability

³ Cronbach's alpha

AVE	CR	Alpha	T-value	بار عاملی	آیتم‌های باقیمانده	متغیرهای مرتبه اول انعکاسی
			11/025	0/560	worsh5	
			12/672	0/649	worsh6	
			12/921	0/592	worsh7	
			9/965	0/529	worsh8	
			10/990	0/583	worsh9	
			10/997	0/540	worsh10	
			15/186	0/623	worsh11	
0/547	0/778	0/773	11/149	0/534	status2	لیاقت داشتن پول
			9/709	0/513	status3	
			9/355	0/562	status5	
			11/993	0/580	status6	
			9/337	0/505	status7	
			10/520	0/550	status8	
			9/271	0/508	status9	
			8/798	0/529	status10	
			11/579	0/564	status11	
			11/159	0/543	status12	
			10/116	0/543	status13	
0/663	0/908	0/907	10/112	0/676	Vigil1	نگهبان پول
			7/538	0/634	Vigil2	
			14/044	0/576	Vigil3	
			7/343	0/623	Vigil4	
			14/411	0/583	Vigil5	
			12/105	0/573	Vigil6	
			6/095	0/551	Vigil7	
			8/281	0/570	Vigil8	
			9/056	0/509	Vigil9	

AVE	CR	Alpha	T-value	بار عاملی	آیتم‌های باقیمانده	متغیرهای مرتبه اول انعکاسی
			9/520	0/587	Vigil10	
			10/003	0/529	Vigil12	

جدول ۱ نشان می‌دهد که پایایی اشتراکی (CR) تمام متغیرها نیز بیشتر از ۰.۵ بوده و حاکی از تأیید قابلیت تعمیم‌پذیری سؤالات می‌باشد.

روایی همگرا^۱ حاکی از این مطلب است که تا چه اندازه سؤالات هر متغیر با هم همبستگی دارند (هیر و همکاران^۲، ۲۰۱۹). با توجه به اینکه در جدول ۱ شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای تمامی متغیرهای مطرح شده بالای ۰.۵ است، روایی همگرا نیز تأیید می‌شود.

روایی واگرا^۳ توانایی یک مدل اندازه‌گیری انعکاسی را در میزان افتراق متغیرهای پنهان آن مدل با سایر متغیرها می‌سنجد و با استفاده از آن می‌توانیم بین سازه‌ها تمایز قائل شویم و آنها را از هم تفکیک کنیم. روایی واگرا در واقع مکمل روایی همگرا است و نشان‌دهنده‌ی تمایز نشانگرهای یک متغیر پنهان با سایر سؤالات در همان مدل ساختاری است. دو معیار آزمون فورنل و لارکر^۴ و آزمون بارهای متقاطع^۵ برای سنجش روایی واگرا مطرح شده است (هیر و همکاران، ۲۰۱۹).

طبق آزمون فورنل و لارکر یک متغیر پنهان باید پراکندگی بیشتری در بین سؤالات خودش داشته باشد تا با سایر سؤالات. یعنی همبستگی هر سازه با خودش باید بزرگتر از همبستگی یک سازه دیگر با آن باشد. جدول ۲ نشان می‌دهد اعداد همبستگی نشان داده شده در قطر اصلی بیشتر از سایر اعداد می‌باشند. بنابراین آزمون فورنل و لارکر تأیید می‌شود.

جدول ۲- آزمون فورنل و لارکر برای بررسی روایی واگرا

نگهبان پول	لیاقت داشتن پول	پرستش پول	اجتناب از پول
اجتناب از پول			0/741
پرستش پول		0/726	0/210
لیاقت داشتن پول	0/763	0/282	0/411
نگهبان پول	0/436	0/511	0/383

¹ Convergent validity

² Hair et al.

³ Divergent validity

⁴ Fornel and Larker

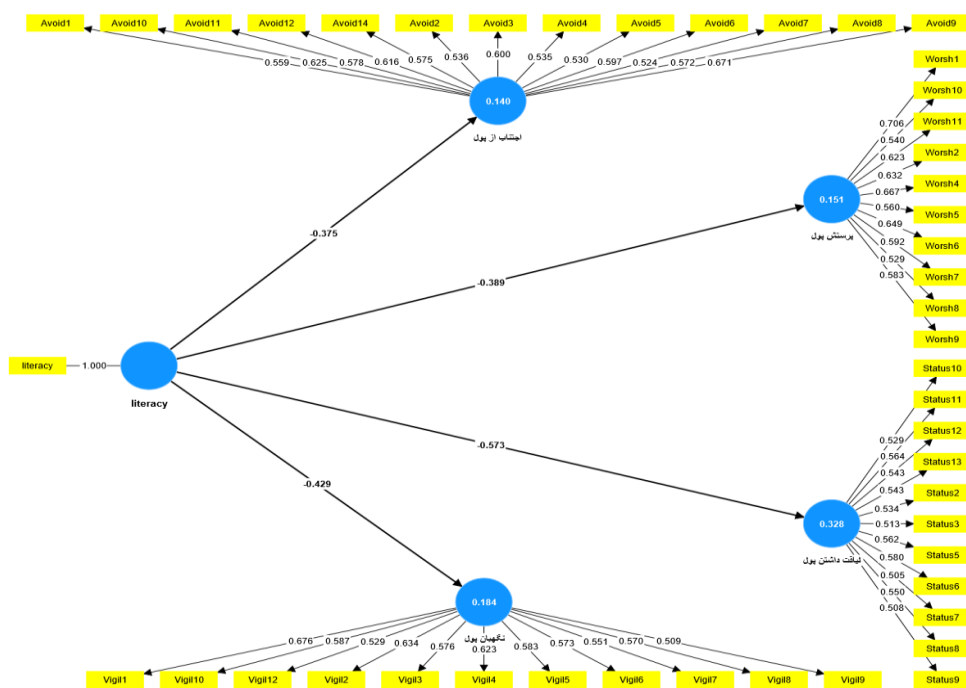
⁵ Cross Loading

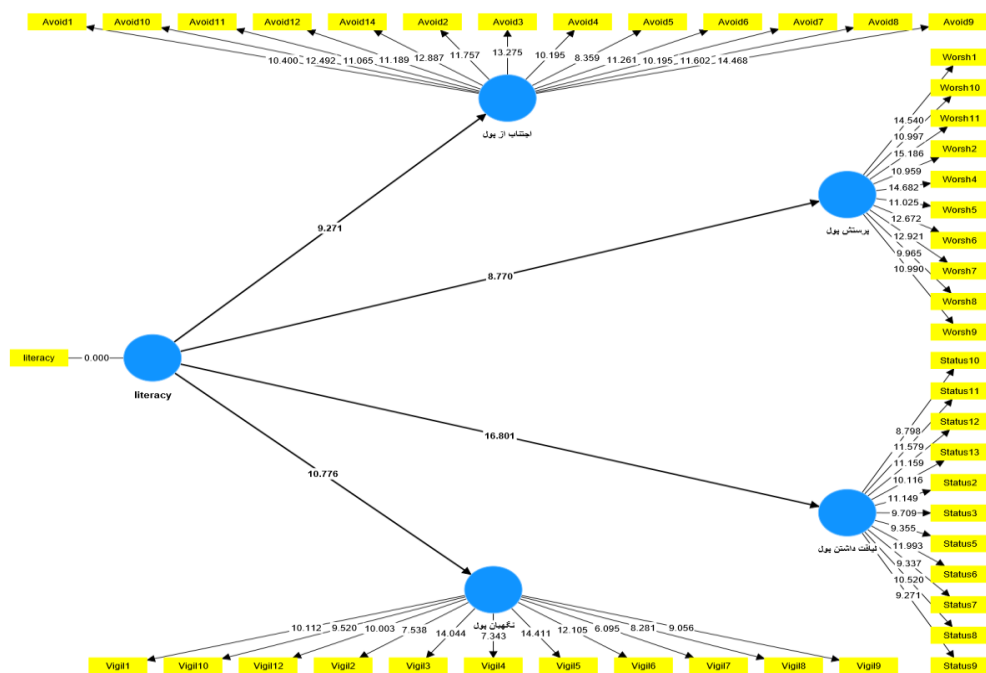
شاخص دیگر برای ارزیابی روایی واگرا، آزمون بارهای متقاطع می‌باشد. این آزمون بیان می‌کند که بارهای عاملی هر کدام از سؤالات در یک مدل اندازه‌گیری باید بیشتر از بارهای عاملی سؤالات دیگر موجود در مدل باشد. به عبارتی بار مقطعی کمتری بر مدل‌های اندازه‌گیری دیگر داشته باشد. در این پژوهش بار عاملی هر متغیر مشاهده‌پذیر بر روی متغیر پنهان مربوط به خود حداقل ۰.۱ بیشتر از بار عاملی همان متغیر مشاهده‌پذیر بر متغیرهای پنهان دیگر می‌باشد. بنابراین روایی واگرا از دیدگاه این آزمون نیز تأیید می‌شود.

۴- یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها

آزمون‌های مدل اندازه‌گیری در راستای تأیید روابط مطرح شده در مدل می‌باشد که در غالب ضرایب مسیر و ضریب معناداری مورد آزمون قرار می‌گیرند. بر این اساس شکل ۲ نشان‌دهنده ضرایب استاندارد و شکل ۳ نشان‌دهنده ضرایب معناداری می‌باشند.

مدل اعداد معناداری به این دلیل ارائه می‌شود که بدانیم آیا رابطه بین سازه معنادار است یا خیر. چنانچه قدرمطلق ضرایب معناداری یا همان T-value بزرگتر از عدد ۱/۹۶ باشد، پارامترهای مدل در سطح یک درصد معنادار هستند. همان‌طور که در شکل ۳ مشاهده می‌شود تمام روابط بین متغیرها معنادار هستند. لذا فرضیه‌های فرعی پژوهش که بیان‌کننده روابط بین سواد مالی و زیرمؤلفه‌های الگوهای رفتار پولی است، پذیرفته می‌شوند.

شکل ۳: ضرایب معناداری مدل ساختاری پژوهش

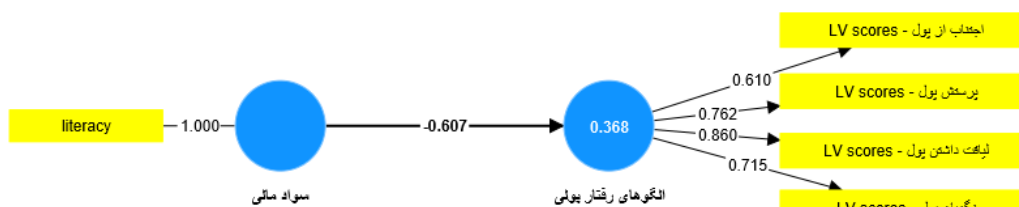
جهت سنجش اثر متغیر سواد مالی بر متغیر الگوهای رفتار پولی و بررسی فرضیه اصلی پژوهش، باید متغیر الگوهای رفتار پولی را بعنوان یک متغیر مرتبه دوم تکوینی در نظر بگیریم. جرویس و همکاران^۱ (۲۰۰۳) چهار معیار را برای تصمیم‌گیری در مورد اینکه یک مؤلفه تکوینی می‌باشد مطرح کرده اند: (۱) جهت پیکان ارتباط از زیرمؤلفه به سمت مؤلفه اصلی است (مؤلفه اصلی تحت‌تأثیر زیرمؤلفه‌ها قرار دارد). (۲) زیر مؤلفه‌ها از یک جنس نیستند و قابل جایگزینی با هم نیستند. (۳) هیچ زیرمؤلفه‌ای را نمی‌توان حذف کرد چون همه با هم متفاوتند. بر اساس این ویژگی‌ها متغیر الگوهای رفتار پولی را با رویکرد امتیاز متغیرهای پنهان^۲ (LVS) بعنوان متغیر مرتبه دوم تکوینی تعریف می‌کنیم و بار دیگر مدل را اجرا می‌کنیم. نتایج اجرای مدل در جدول ۴ و شکل ۴ نشان‌دهنده بار عاملی آنها می‌باشد. همچنین ضرایب معناداری اجرای مدل نیز در شکل ۵ نشان داده شده است که نمایان‌گر معناداری فرضیه اصلی پژوهش می‌باشد.

¹ Jarvis et al.

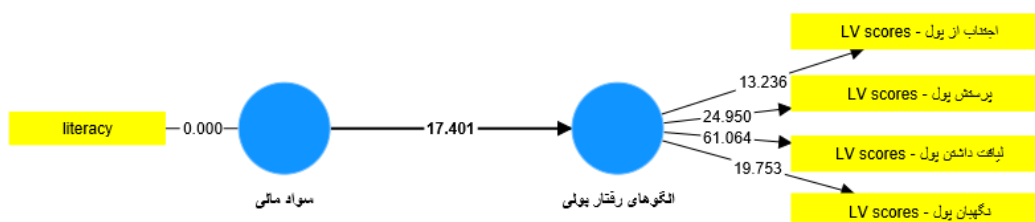
² Latent Variables Score

جدول ۴_ عوامل مربوط به متغیر تکوینی الگوهای رفتار پولی

مؤلفه اصلی	مرتبه متغیر	نوع متغیر	زیرمؤلفه مرتبه اول	نوع	تعداد سؤالات	بار عاملی	Sig.>1.96	VIF<3.3
الگوهای رفتار پولی	مرتبه دوم	تکوینی	اجتناب از پول	انعکاسی	13	0/610	13/236	1/513
			پرستش پول	انعکاسی	10	0/762	24/950	1/635
			لیاقت داشتن پول	انعکاسی	11	0/860	61/064	1/271
			نگهبان پول	انعکاسی	11	0/715	19/753	1/306

شکل ۴: ضرایب استاندارد فرضیه اصلی پژوهش

شکل ۵: ضرایب معناداری فرضیه اصلی پژوهش

خلاصه آزمون فرضیه‌های اصلی و فرعی در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵- خلاصه نتایج تحلیل مسیر ارتباط بین متغیرهای پژوهش

فرضیه	مسیر	ضریب استاندارد	مقدار آماره t مشاهده شده	نتیجه فرضیه
۱	سواد مالی ← الگوهای رفتار پولی	- ۰/۶۰۷	۱۷/۴۰۱	تأثیر منفی و معنی دار
۲	سواد مالی ← اجتناب از پول	- ۰/۶۱۰	۱۳/۲۳۶	تأثیر منفی و معنی دار
۲	سواد مالی ← پرستش پول	- ۰/۷۶۲	۲۴/۹۵۰	تأثیر منفی و معنی دار
۲	سواد مالی ← لیاقت داشتن پول	- ۰/۸۶۰	۶۱/۰۶۴	تأثیر منفی و معنی دار
۲	سواد مالی ← نگهبان پول	- ۰/۷۱۵	۱۹/۷۵۳	تأثیر منفی و معنی دار

با توجه به اینکه ضرایب معناداری تمامی متغیرها (الگوهای رفتار پولی، اجتناب از پول، پرستش پول، لیاقت داشتن پول و نگهدارن پول) بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد، از این رو می‌توان نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹ درصد سواد مالی شاخص موثر و معناداری بر الگوها و نگرش‌های افراد نسبت به پول می‌باشد.

جدول ۶- نتایج شاخص‌های برازش تحلیل عاملی متغیرهای پژوهش

شاخص برازش	RMSEA	CFI	NFI
مقدار مطلوب	< ۰/۰۸	> ۰/۰۹	> ۰/۰۹
مقدار مشاهده شده	۰/۰۵۹	۰/۹۸	۰/۹۷

همانطور که جدول ۶ نشان می‌دهد شاخص‌های مدل نشانگر برازش خوب مدل هستند.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش سعی و تلاش می‌کند تا به بررسی دانش و سواد مالی افراد و رابطه آن با چگونگی دیدگاه‌ها و نگرش‌ها و تأثیر این موارد بر رفتار افراد بپردازد. به عبارتی این حوزه به سبب‌شناسی و تحلیل این موضوع می‌پردازد: چه مقدار دانش و سواد مالی باعث ایجاد تفاوت در دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و در نتیجه شرایط زندگی افراد با یکدیگر می‌شود؟ البته سؤال‌های زیادی در ارتباط با اطلاعات مالی و ارتباط آن با ویژگی‌های شخصیتی و روانی افراد وجود دارد ولی اصل بنیادین قضیه این است که باورها و نگرش‌های مالی و اقتصادی افراد می‌تواند یکی از موانع قوی بازدارنده یا یکی از عوامل شکوفا ساز شرایط افراد و حتی سازمانها، بنگاه‌های کوچک و بزرگ اقتصادی و یک جامعه باشد. یافتن ارتباط بین جنبه‌های روانشناختی با اطلاعات مالی افراد، از این لحاظ برای محققان اهمیت دارد که تحقیقات، بر وجود نظم ذهنی و دقت رفتار، در نزد افرادی که از اطلاعات مالی بهینه برخوردار هستند، نسبت به افرادی که دارای این ویژگی نیستند، خبر می‌دهد. زیرا این ویژگی در کارآمدی یا ناکارآمدی رفتار افراد، ملموس می‌باشد. اکثر مردم، موقعیت‌های مالی خود را بر اساس باورها و نگرش‌های خودشان سازماندهی می‌کنند، نه در چهارچوب، درکی منطقی و صحیح از موقعیت‌های بیرونی و درونی. به همین دلیل، افرادی که از لحاظ قوای شناختی، برخوردار از سلامت روان هستند، توان غلبه بر محدودیت‌ها و غلبه بر چالش‌های بیرونی را با قدرت، دنبال می‌کنند. این افراد قوی، با نوعی تاکتیک فوق العاده - "انطباق، انتخاب و تغییر" - انعطاف‌پذیری خاصی نسبت به شرایط و موقعیت‌های مالی از خود نشان می‌دهند که تندبادهای حوادث مالی و اقتصادی کمتر لطمه به آنها وارد می‌سازد. در صورتی که افرادی که از لحاظ قوای روانی، دچار ضعف باشند، ممکن است با وجود طبیعی بودن شرایط اقتصادی، سیاسی و غیره، اقدام به ساختن توهم‌های ذهنی منفی از وجود بحران در شرایط بیرونی بکنند. توهم بحران، به صورت عجیبی، موجب خلق کردن نگرش‌ها و رفتارهایی در افراد می‌شود که این افراد را به سوی تخریب شرایط و فرصت‌های مالی سوق می‌دهد تا به خود و دیگران ثابت کنند که بحران وجود دارد. اما با

یک دقت ویژه می‌توان پی‌برد که بحران مالی این افراد دست‌ساز و ساخته ذهن خود آنها است، نه وابسته به وجود بحران‌های بیرونی.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان به این نتیجه رسید که ضریب مسیر سواد مالی بر الگوهای رفتار مالی و مؤلفه‌های آن منفی می‌باشد. این یافته‌ها فرضیه‌های اصلی و فرعی پژوهش را تأیید می‌کند و با یافته پژوهش‌های قبلی همسو می‌باشد. در تبیین یافته مذکور می‌توان گفت که افراد با دانش و سواد مالی بالاتر، کمتر احتمال دارد که در رفتار خود بی‌توجه باشند، و هنگامی که مهارت‌های لازم را دارند بر یک رفتار پافشاری کنند. همچنین افرادی که دانش مالی بالایی دارند احساس می‌کنند بر رویدادهای شخصی زندگی خود کنترل دارند، در نتیجه خود را موجودی فعال در نظر می‌گیرند که قادر به خودنظم‌دهی و تنظیم رفتار خود است و این حس کنترل، پایه‌ای برای رفتار صحیح و دستاوردهای فردی در همه حیطه‌های زندگی ایجاد می‌کند.

جهت تحقق پیشرفت مالی توسط دولت‌ها، لازم است استراتژی‌هایی مورد توجه آنها قرار گیرد تا به شهروندان کمک کند به نحو بهتری از عهده امور مالی خود برآیند، بعنوان مثال مهم است که دانش مالی را قابل دسترس‌تر و شفاف‌تر کنند که این باعث کاهش اختلالات و الگوهای رفتار مالی افراد می‌گردد. از این پژوهش با توجه به احراز شرایط علمی آن می‌توان به عنوان یک ابزار و مقیاس معتبر در تحقیقات کاربردی با هدف شناسایی و رفع اختلالات رفتاری مالی استفاده کرد.

با توجه به گستره نظری موجود و یافته‌ها، می‌توان پیشنهادها و جهت‌گیری‌های پژوهشی زیر را ارائه نمود که فراهم‌کننده زمینه‌های پژوهشی جدید می‌باشند:

- ۱) نمونه مورد بررسی از لحاظ شرایط زندگی، نژاد و منطقه جغرافیایی همگن بود، تحقیقات آتی باید بر روی نمونه‌های متفاوت‌تری از لحاظ منطقه جغرافیایی و یا دوره زمانی مورد بررسی قرار گیرد و بتواند نتایج را به صورت کلی‌تری تعمیم دهد. همچنین در نظر گرفتن نقش هر عضو خانواده، جنسیت و نژاد نیز می‌تواند به تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش کمک کند. تحقیقات آتی باید در مورد سواد مالی، به بررسی جامعه مطالعاتی خارج از دانشگاه نیز بپردازد.
- ۲) درک این نکته مهم است که تغییر رفتار از چیزی بیشتر از افزایش دانش مالی نشأت می‌گیرد. بنابراین تلاش‌های میان‌رشته‌ای در میان مددکاران، مشاوران مالی و برنامه‌ریزان مالی جهت توسعه ابزارهای اندازه‌گیری سواد مالی و متغیرهای روانشناسی علی‌الخصوص نگرش‌های مالی لازم است انجام گردد.
- ۳) مطالعات آتی باید به بررسی این موضوع بپردازند که آیا کفایت ابزارهای روانشناسی مورد استفاده در این پژوهش، با در نظر گرفتن عوامل فرهنگی ایران (از قبیل شرعی نبودن قمار و ...) به قوت خود باقیست یا ابزارهای دیگری قابل طراحی می‌باشند.

در پایان باید توجه کرد که مالی‌درمانی حوزه‌ای پیچیده است که متغیرهای فراوانی را باید در آن لحاظ کرد و باید توجه داشت رویکردها، ابزارها و روش‌های اجرای آن باید با سایر مباحث روان‌کاوی ادغام گردد تا بتوان نتیجه مناسب و کارآمدی اتخاذ کرد.

فهرست منابع:

- رهنمای رودپشتی، فریدون، کریمی‌پور، سعید، خریدار، سینا، رادبن، علی، قربانعلی‌زاده، زهرا (۱۴۰۰). راهنمای جامع مالی‌درمانی. چاپ اول. تهران: انتشارات هوشمند تدبیر.
- کاظم پور دیزجی، فاطمه؛ خانمحمدی، محمدحامد؛ معین‌الدین، محمود. (۱۳۹۹). ارائه الگوی آموزش سواد مالی در ایران با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره ۴۳، صص ۱۵۱-۱۷۹.
- کریمی‌پور، سعید و رادبن، علی. (۱۳۹۷). مالی‌درمانی: رویکردی نوین در امور مالی و روان‌شناسی، ماهنامه حسابدار، شماره ۳۱۵، صص ۳۰-۳۴.
- هراتیان، علی و پیری، محمد. (۱۳۹۶). تعیین اثر دانش، نگرش و رفتار مالی بر سطح سواد مالی دانشجویان، رساله کارشناسی ارشد دانشگاه ملایر.
- یعقوب نژاد، احمد. نیکومرام، هاشم، معین‌الدین، محمود. (۱۳۹۰). ارائه الگویی جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی با استفاده از روش دلفی فازی. مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، ۲(۸): ۱-۴۹.
- American Psychiatric Association (APA) (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™. Washington: American Psychiatric Publishing.
- Archuleta, K. L., Burr, E. A., Dale, A. K., Canale, A., and Danford, D., (2012). what is Financial Therapy? Discovering Mechanisms and Aspect of an Emerging Field. *Journal of Financial Therapy*. 2 (3): 56-78.
- Archuleta, K. L., Dale, A. K., and Spann, S. M., (2013). College students and financial distress: Exploring debt, financial satisfaction, and financial anxiety. *Financial Counseling and Planning*. 24 (2): 50-62.
- Asebedo, S. D., and Wilmarth, M. J., (2017). Does how about financial matter for mental health? *The journal of Financial Therapy*. 8 (1): 22-24.
- Britt, S. L., Klontz, B. T., and Archuleta, K. L. , (2015). Financial therapy: Establishing an Emerging field. *Journal of Financial Therapy*. 1 (1): 42-60.
- Canale, C., Archuleta, K. L., and Klontz, B. T., (2015). Money Disorders. *Journal of Financial Therapy*. 2 (1): 1-22.
- Faregh, N., and Dervensky, J., (2012). Epidemiology of problem gambling in a canadian community. *Community Mental Health Journal*. 49 (1): 230-235.
- Ford, M.R., Baptist, J. A., and Archuleta, K. L., (2011). A theoretical approach of the Ford financial empowerment model. *Journal of Financial Therapy*. 2 (2): 20-40.
- Jae Min, L., Rabbani, A. & Wookjae, H. (2023). Examining financial anxiety focusing on interactions between financial knowledge and financial self-efficacy. *Journal of financial therapy*, 1(14): 20-41.
- Jarvis, B., Mackenzie, S., & Podsakoff, P. (2003). A critical review of construct indicators and measurement model misspecification in marketing and consumer research. *Journal of consumer research*, 30(2), 199-218.
- Jumpstart Coalition. (2007). National Standards in K-12 Personal Finance Education. Jumpstart Coalition for Personal Financial literacy.
- Hair, J. F., Risher, J. J., Sarstedt, M., & Ringle, C. M. (2019). When to use and how to report the results of PLS-SEM. *European Business Review*, 31(1), 2-24.

- Henseler, J., Ringle, C.M., & Sarstedt, M. (2013). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of Academic Marketing Science*. 43 (1), 115-135.
- Klontz, B. T., Bivens, A., Klontz, P. T., Wada, J., & Kahler, R., (2014). The treatment of disordered money behaviors: Results of an open clinical trial. *Psychological Services*. 5 (3): 295-308.
- Klontz, B. T., Britt, S. L., Archuleta, K. L., & Klontz, B. T., (2012). Disordered money behaviors: Development of the Klontz Money Behavior Inventory. *The Journal of Financial Therapy*. 3 (1): 17-42.
- Klontz, B. T., Britt, S. L., Mentzer, J., & Klontz, T. (2011). Money beliefs and financial behaviors: Development of the Klontz Money Script Inventory. *Journal of financial Therapy*, 2(1), 1-22.
- Klontz, B. T., Britt, S. L., & Archuleta, K. L. (2015). *Financial therapy: Theory, research, and practice*. New York. Springer: 70-84.
- Klontz, B. T., Kahler, R., & Klontz, T., (2008). *Facilitating financial health: Tools for financial planners, coaches, and therapists*. Cincinnati: The National Underwriter Company.
- Klontz, B. T., and Klontz, T., (2009). *Mind over money: Overcoming the money disorders that threaten our financial health*. New York: Crown Business.
- Lawson, D., Klontz, B. T., & Britt, S. L., (2015). Money scripts. *Journal of Financial Therapy*. 32 (1): 14-18.
- Ross, D. B., & Coombs, E., (2018). The impact of psychological Trauma on Finance: Narrative Financial Therapy Considerations in Exploring Complex Trauma and Impaired Financial Decision Making. *The journal of Financial Therapy*. 9 (2): 12-14.
- Sugiyanto, T., Radianto, W.E., Efrata, T. C. and Dewi, L. (2019). Financial literacy, Financial attitude, and financial behavior of young pioneering businesses entrepreneurs. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 100, 353-358.
- Tenenhaus, M., Amato, S., & Esposito Vinzi, V (2005). A global goodness-of-fit index for PLS structural equation modeling. In *Proceedings of the XLII SIS Scientific Meeting*. 739-742.
- Vitt, L. A., Anderson, C. A., & Lyter, K. J., (2000). *personal finance*. Washington DC Finnie mate fountain. 6 (1): 34-43.

financial literacy, Money Scripts in the context of financial therapy concepts

Mahboobeh Behfar

PH. D student of financial management. Faculty of management and Accounting. Science and Research Branch. Islamic Azad University. Tehran. Iran. Email: Behroo3001@yahoo.com

Mohammadhamed Khanmohammadi*

Associate Professor. Department of Accounting. Damavand Branch. Islamic Azad University. Damavand. Iran. Email: Dr.khanmohammadi@yahoo.com (Corresponding Author)

HamidReza Kordlouie

Associate Professor. Department of Financial Management. Islamshahr Branch. Islamic Azad University. Islamshahr. Iran. Email: Hamidreza.kordlouie@gmail.com

Abstract

Few contemporary, empirically-based instruments exist to assess attitudes and beliefs about money despite a large research base linking mental health outcomes to financial beliefs. the Klontz Money Script Inventory (KMSI), has been developed to inform mental health practitioners and financial advisors about the money attitudes and beliefs of their clients using an empirically based instrument. It can negatively influence on people`s career and job performance. Financial literacy is one of the variables that seems to affect money scripts. This research seeks to investigate the relationship between financial literacy and money scripts and its construct among Iranians. The research sample selected by available methods includes 385 people of the financial and accounting students and professors of Iranian universities in the first half of 2020. The data collection tools are questionnaire and Structural equations modeling technique in Smart PLS software was used to analyze data. The content and face validity methods and factor analysis were used to confirm the validity of the questionnaire, and its reliability was evaluated using Cronbach's alpha coefficient. The results support that financial literacy have a negative impact on money scripts and their constructs. Finally, the values of fitness indicators showed that the model has a good fit.

Keywords: Financial Therapy, Financial Literacy, Money Scripts

